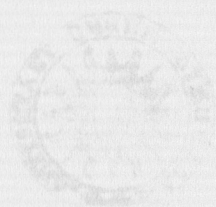

ANTIDIENSTVERVANGING- BOND.

~~~~~  
(Zie, voor het geheel, het *Vaderland* van 20 en de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 21; — en, voor uitvoerige vermelding, het *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage* van 18/19 Juli 1875).  
~~~~~


TE 'S GRAVENHAGE,
BIJ GEBR. J. & H. VAN LANGENHUYSEN.
1875.

Is uitvoerig vermeld in het *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage* van 18/19, en opgenomen in het *Vaderland* van 20 en in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 21 Juli 1875.

Het stuk was door den schrijver aan deze drie bladen op 17 Juli ter plaatsing toegezonden.

22 Juli 1875.

De brochure: « Het zoogenaamd breken met partijverleden in militaire zaken door het derde ministerie Thorbecke, en de *nationale instelling* » (1), uitgegeven te 's Gravenhage bij de Gebr. J. en H. van Langenhuisen, op 12 Juni jl., had voornamelijk ten doel:

1. de solidariteit van opvolgende besturen en het aandeel van partijen in militaire zaken, voorts de afhankelijkheid van het bewind, in verbetering, van den groei van het eindeijfer, groei die nooit anders dan trapswijze kon zijn, maar toch telkens door stormen in het buitenland aanmerkelijk bespoedigd werd; en

2. de politieke en sociale zijden der grootste militaire quaestie van den dag, die namelijk, van de beste aanvulling voor het leger, of van de afschaffing der dienstvervangning.

Nu, echter, wensch ik kortelijk nog te wijzen op mannen en instellingen die buiten Bewind of Parlement, zeer veel, ja het meest, hebben bijgedragen tot opheldering en zuivering van die hoogst gewichtige quaestie, hun eene speciale hulde te brengen, voorts te wijzen op een antecedent van mij zelve, dan aan sympathieke vrienden een woord van dank te richten en eindelijk het

(1) Plaatsvervangning en nummervervisseling.

verzoek te herhalen, gedaan in de laatste alineas der brochure.

Behalve diegenen, welke in dat schriftje genoemd zijn, bijv. Knoop, die zich lang vóór 1861 had doen kennen als een tegenstander der aanmoediging van plichtverzaking bij de wet, behooren, uit de dagen van 1848, te worden genoemd: von Löbensels en van Meurs en Rose.

Na den oorlog van 1870—71 bekleeden den eersten rang, behalve Knoop, vooral de kapitein van Tuerenhout en na hem de luitenant Abel, beide van den staf der infanterie. Sinds toen streden zij met woord en daad, inzonderheid de onvermoeide van Tuerenhout, voor de goede zaak. Voorts komen in aanmerking eenige leden der vereeniging tot beoefening der krijgswetenschap, te 's Gravenhage, — en eindelijk, «last not least», de vereeniging tot verspreiding van kennis aangaande de landsverdediging, te Utrecht, bepaaldelijk door hare verhandelingen en populaire werkjes, door verzoekschriften eerst aan de Tweede Kamer en nu aan den Koning, en door haar orgaan, het weekblad *Pro Patria*, benevens verscheiden andere bekwame mannen, genoemd en ongenoemd (1).

(1) Een vriend, bekend met de literatuur der „*nationale instelling*” in haren geheel omvang, stelde mij in staat het volgend overzicht te leveren van de behandeling na 1870 van dat onderwerp.

De kapitein van Tuerenhout trad terstond na den duitsch-franschen oorlog, als bestrijder van het oude — misbruik geworden — gebruik op. Hij vond het eerst gelegenheid zijn ideeën te uiten in de haagsche vereeniging. Zijne voordrachten en de vergaderingen van 10 Maart, 14 April en 24 November 1871, en zijn opstel in de *Tijdspiegel* van 1871: „de pruisische wijze van legervorming en hare toepassing op ons land” brachten hem een welverdienden naam en droegen in geen geringe mate bij, om de aandacht meer algemeen te vestigen op die levensvraag voor ons leger en volk. Hij heeft in den strijd nimmer versaaagd en nooit eene geschikte gelegenheid verzuimd, om tegen de geliefde plichtverzaking bij de wet op

Op enkele voorname arbeiders in den wijngaard des Heeren moet ik echter nog wijzen — vooreerst op mijn geleerden vriend, van Vloten, dan op nog een lid van de Tweede Kamer, den heer Lenting, wjl hij ook

te komen. Dit kan, onder meer, blijken, uit de verslagen der vereeniging: 1872/3, blz. 301; 1873/4, blz. 290, 361 en 407 en 1874/5, blz. 112 en 217; en vooral uit het geschrift door de utrechtse vereeniging uitgegeven: „over verplichte persoonlijke krijgsdienst,” wel een der keurigste vertoogen waarop wij kunnen bogen.

Zij, die met en na hem voor het groote beginsel streden, hebben zijne voetsporen getrouw gedrukt. Onder hen komt eerst in aanmerking de luitenant Abel. Hij was in de goede richting dikwijls werkzaam, in de haagsche vereeniging, — zie de verslagen: 1873/4, blz. 105, 220, 344, en 417 en 1874/5, blz. 220, — en in de utrechtse vereeniging, o. a. door de brochure: „iets over burgerwapeningen en militie-legers.”

De kapitein de Bas, van den generalen staf, voerde over de afschaffing een welsprekend pleidooi in de vergadering der haagsche vereeniging van 20 Januari en van 30 April jl., verslagen 1874—75, blz. 217 en 524.

De majoor Schneider, van den generalen staf, streed voor het beginsel in „*de Militaire Spectator*” van 1875, blz. 55, 321 en 397, de generaal Knoop in de *Gids* van 1874, blz. 86 en de overste Netscher in de *Gids* van 1875.

De kapitein Glasius, ijveraar voor algemeenen dienstplicht, heeft, met de welsprekendheid hem eigen, herhaaldelijk, o. a. in de *Gids*, de dienstvervang-
ing bestreden.

De kapitein W. Hoogenboom, van de artillerie, leverde in zijne brochure: „een woord aan Neerlands volk aangaande de verdedigbaarheid van Nederland” een krachtig pleidooi voor eene deugdelijke legervorming, en, hoewel hij daarin een stelsel van algemeenen oefenplicht voorstaat, acht hij toch ook afschaffing van dienstvervang-
ing het eerste vereischte voor eene deugdelijke legervorming. (Verslagen krijgswetenschap 1874/5, blz. 232.)

Onder de ongenoemden nemen, om de waarde van hun arbeid, eene hooge plaats in de schrijvers van drie der populaire werkjes van de utrechtse vereeniging, te weten:

1. Ons defensiewezen uit een economisch oogpunt, door een van 't jonge Nederland;

2. Over gebrek aan kader en over de middelen tot aanvulling van het kader bij het nederlandsche leger, door IJ; en

3. Een kalm woord over de afschaffing der dienstvervang-
ing, door een oudmilicien.

Behalve het thans door de utrechtse vereeniging op touw gezette petitionement aan den Koning ten gunste der afschaffing, was eene harer best-
geslaagde pogingen een vroeger adres, tot datzelfde einde aan de Tweede

buiten het Parlement, door woord en schrift tegen den inheemschen plichtsaffkoop geijverd heeft, — terwijl beiden, vooral Lenting, zich door bespreking van de sociale zijde der quaestie — verreweg de belangrijkste — verdienstelijk hebben gemaakt, — en eindelijk op Wertheim van Amsterdam, Knight en van Stolk van Rotterdam en Freseman Viëtor van Groningen enz.

Die apostelen hebben den hoogsten lof verdiend aan het edele beginsel 69 jaar geleden uitgebroeid in den bangen nood van Jena door den gloed van 't genie van Scharnhorst en Stein, — thans dat aller groote militaire Staten van Europa, voorwaar een stormvloed rondom ons. In de dagen na Jena, zag men den schepper van het pruisische leger, den stichter der berlijnsche krijgscademie, Scharnhorst, — later generaal en graaf, — als eenvoudig hannoversch landman, van stad tot stad het land doortrekken, predikende verplichten persoonlijke dienst en algemeenen leerplicht, als de twee hoofdzuilen van den Staat.

Kamer ingediend, voorzien van bijna vijf honderd handteekeningen, waaronder keur van namen.

De *Nieuwe Militaire Spectator* kampt aanhoudend met duchtige wapens; de *Militaire Spectator* heeft in 1875 het beginsel beslist in zijn programma opgenomen. Het thans opgeheven *Vaandel* houdt een uitmuntend artikel over de afschaffing van het privilege, door den majoor Brunings.

En hiermede eindigt het overzicht van mijn vriend.

Voor wat mij zelve betreft, behalve het aangehaalde antecedent van 1871, kan ik wijzen: in de brochure: De aanhangige vestingwet door „M. S.” verschenen in Februari 1874, — op de blzz. 7, 8 en 9 en de laatste noot; in den brief van 7 Maart 1874, geteekend X, opgenomen in het Dagblad van 10 daaraan, — op het tweede gedeelte; in het stukje: Vertrouwelijke brief aan een lid van de Eerste Kamer, verschenen in de tweede helft van Maart 1874, — op de blzz. 11, 12 en 13; en, eindelijk, in de brochure: De uitvoering der vestingwet en het corps der genie” enz. door M. S. (1), verschenen in October 1874, — op de alinea waarmee blz. 41 eindigt en de volgende begint.

Bij het strijden voor het beginsel, eigenlijk dat van zelhulp, verdedigd, zoo te zeggen, reeds twee eeuwen geleden door Frankrijks grootsten fabeldichter met zijn « aide toi, le ciel t'aidera, » stelle men altoos voorop het maatschappelijk belang, dat der veredeling van het volkskarakter. Wierd niet klaar aangetoond, dat het lafhartige « sauve qui peut » der wet begrijpt slinksche exploitatie van de overgrootte meerderheid der natie door eene kleine maar gladde en vermogende minderheid, en verderfelijke verdrukking van den volksgeest tevens, het argument der militaire vernedering, zou weinig baten tegen het kortzichtig egoïsme, waarin het booze gebruik diep nog wortelt.

In de Tweede Kamer van September aanstaande zal het ministerie van 6 Juli 1872, dat de afschaffing onherroepelijk op zijn vaandel schreef, sterk vertegenwoordigd zijn. — Men kan het dus voor zeker houden, dat eene wet gegrond op de plichtverzaking der gegoeden, — gebruik dat vroeger veel minder dan thans als een schadelijk (of: *schandelijk*, 't is om het even) misbruik, *kon* worden gekend, — geene kans heeft van bij *grootte* meerderheid te worden bestendigd. En dit nu heeft het moderne beginsel — dat van gelijk recht — voor: *zeker* van de toekomst kan het met eene geringe meerderheid volstaan, terwijl integendeel het bloedprivilege, als ten ondergang gedoemd, eene zeer groote meerderheid zou behoeven, tot waarborging zelfs van een kortstondig gebrekkelijk bestaan. De natie kan onmogelijk op den duur vrede hebben met die aardigheid, den vrijdom van art. 4. Zij mag niet blijven dulden, dat de vermogenden slechts te *kiezen* hebben of zij al dan niet een eersten plicht jegens het vaderland zullen vervullen, — dulden, dat langer de spot gedreven worde met art. 177 der Grond-

wet, of 't ijdele klanken ware. Kunnen zij zich verheffen tot den edelen geest der jongste vreemde wetten van legeraanvulling, ze zullen tot inkeer komen. Wat is er van *die* vaderlandsliefde, welke zich laat omzetten in het minste geld waarvoor bloed te koop en zij?

België ligt ons na. Ook dáár is de valsche oude munt nog gangbaar; maar in beginsel belijdt het bestuur de leer van zelfhulp. De beweging ginds gaat ons speciaal aan. Vooralsnog echter, wil ik alleen wijzen op den voornaamsten belgischen vertegenwoordiger der nieuwere denkebeelden, hem, die zoolang den kamp der afschaffing manhaftig voerde, den schepper der stelling van Antwerpen, den gevierden Brialmont, wiens ernstig streven laatstelijk zoo treffend bleek aan zijn schrift:

« Situation politique et militaire des petits États et « particulièrement de la Belgique »,

eerst opgenomen in de « *Belgique Militaire* » en als brochure in tweede uitgaaf overgedrukt in 't begin van December jl. Die schoone arbeid raakt ook ons land vooral en de quaestie der legeraanvulling. Hij is eene aandachtige studie over-waardig.

Nu mijn antecedent :

Op 15 Mei 1871 schreef ik in een officieel bericht ook dit :

« Wij dienen ten spoedigste de leger-organisatie te « naderen en eindelijk geheel door te voeren, waartoe « wij bij eene meer intieme verbinding met Duitschland « zouden *moeten* overgaan. Bij overeenstemming eer « dan bij groot verschil kan de verbinding voor lang « vermeden, — overbodig gemaakt worden. De minste « hinder aan de burenen, de minste last van de burenen. « Afschaffing van plaatsvervanging en nummervervisseling, « beperking der sociale vrijstellingen tot een minimum,

« zonder eenig voorbehoud, maken samen eene voor-
« waarde, « sine quâ non » uit.»

Hieruit blijkt, dat reeds in 't begin van 1871, en dus vermoedelijk ook vroeger, de zoogenaamd vrije keuze mij verderfelijk scheen; en zij is dit zoowel voor het volkskarakter als voor het leger en dus in alle opzichten verwerpelijk.

In mijne brochure is geoordeeld omtrent enkele der tegenstemmers van 30 Junij 1873, als zoodanig, en op blz. 24 is vermeld de kernachtige uitspraak, gedagteekend 3 Juli daaraan, over *hun* doen van een vreemdeling van bijzondere onderscheiding, hooge stelling, zeer veel zaakkennis, en — voeg ik er nu bij — het edelste karakter. Naar aanleiding van dat oordeel, beschouwd in verband met die uitspraak, schreef hij mij op 26 Junij jl., onder meer, zakelijk ook dit:

« Ce que vous dites de leur versatilité semble pleinement confirmé par les faits. Mais, si coupables qu'ils « soient, il est, à mes yeux, un plus grand coupable, « c'est la nation, qui, chez vous comme chez nous, ne « semble avoir souci que du *libéral* et du *clérical*, dans « un moment où les grands de la terre aiguïsent leurs « dents pour mieux avaler. Rien n'égale l'aveuglement « des hommes d'état de nos riches et prospères con- « trées. Ils vivent au jour le jour, et discutent les « questions militaires, comme s'ils avaient devant eux « trente années de paix. Je me trompe énormément, ou « le réveil de ces dormeurs sera terrible. »

Ik behoef naauwelijks te zeggen, dat ik met groot genoegen gelezen heb den brief over mijn schrift, opgenomen in het bijvoegsel van het Dagblad van 30 Juni jl. En onlangs gewerd mij over den post een exemplaar van het utrechtse Volks-

blad van Vrijdag, 2 dezer, n°. 586, waarin een welwillend schrijven daarop betrekkelijk voorkomt, terwijl de *Pro Patria* van 6 Juli jl. een overzicht levert van den inhoud van dien arbeid, overzicht 't welk mij des te meer waard is naardien het gebreken aanwijst, en, in het volgende nummer van dit weekblad, de heer van Stolk uit de brochure aanleiding neemt, om aan zijn landgenooten een vurig adres ten gunste van 't moderne beginsel te richten. Uit *dit* overzicht ontwaar ik, dat de heer de Chalmot ook eene «league» had voorgesteld. Ik maak van deze gelegenheid gebruik, om den schrijvers dier opstellen mijne erkentelijkheid te betuigen, en *hem* de hand toe te reiken. Door eendracht moeten wij winnen.

Eindelijk vestig ik met die schrijvers nader de aandacht op het plan, aangeduid in de twee laatste alineas der brochure, tot vorming eener «league» ter verkrijging voor Nederland van onvervreembaarheid van weerplicht.

De groothartigen onder de burgerij, die niet door kies-ether bedwelmd of door eene langdurige beoefening van eenig onderdeel der parlementaire strategie schier ongeheelijk verdorven zijn, belijden de leer van zelfhulp en zullen zeker hun moreelen en materieelen steun verleen. Dat de anderen zich tot opoffering verheffen. Inderdaad de zaak is ernstig, — veel ernstiger dan de haagsche vrouwen in het behagelijk genot van een zonsondergang voor het Badhuis te Scheveningen zich ooit *kunnen* verbeelden.

Het verzoek om aansluiting wensch ik minder beperkt te maken, door het, gelijk ik nu doe, ook de richten tot de groote meerderheid voor wie de vrijdom van art. 4 der militiewet onbestaanbaar is, — de meerderheid thans nog in exploitatie. Een treffend verschijn-

sel in die richting is het, dat het Centraal bestuur van het algemeen nederlandsch werklieden-verbond krachtig bij de adres-beweging aansloot. Zóó schonk het geen geringen steun aan de strijders voor de goede zaak. Mogen velen weldra volgen; hijv.: de bestuursafdeelingen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de mannen van het onderwijs en anderen wier zedelijke en weldadige werking grooten invloed oefent op het volk.

Zal bij den bevoorrechte het edeler gevoel eindelijk de bovenhand krijgen? Ik hoop, — in vrees. Wel ware vrijwillige afstand schoon; maar hoe zal hij er toe komen een privilege op te geven, dat de Vertegenwoordiging van 1861, bij *aclamatie* kan men zeggen, zich zelve en hare machtverwanten toeëigende? Was er ooit wreeder parodie — even valsch als wreed — van het: «Doe wel en zie niet om»?

Zij, die nog twifelen, mogen het rijpelijk bedenken: Beter *nu* vrijwillig dan *later* gedwongen. Hoe langer men bij het oude wijlt, dat niet meer past, des te dichter rukt de dwang, die allen schaadt. Gewis, het ware thans een offer; doch door den schielijk wassenden stormvloed om ons, vermindert ras zijn waarde. Dus: nu nog *kan* de natie dankbaar zijn, — weldra niet meer.

Hoe weinig bewust is de mensch van den komenden morgen! Sinds die bittere parodie zijn amper veertien jaren vervlogen, en van den kanker wiens voortkweeking toen nog van zelf sprak spreekt thans reeds de uitroeying van zelf.

Ik verzoek hen, die adhaesie kunnen schenken aan het plan tot het organiseeren van eene «league» zulks ten spoedigste franco op te geven, hetzij aan mij, Wagenstraat 45, hetzij aan den president der vereeniging tot verspreiding van kennis aangaande 's Lands

verdediging, te Utrecht, Dr. Schubart, hetzij aan den voorzitter der vereeniging, tot beoefening der krijgswetenschap, te 's Gravenhage, den luitenant-generaal Knoop, die zich bereid hebben verklaard, zulke blijken aan te nemen. Door voortgang te maken zal wellicht het fatale « *te laat* » worden voorkomen.

Den Haag, 17 Juli 1875. (1)

V. L. STIRUM,
(M. D.)
Oud-minister.

(1) Vermelding in dagbladen van toetreders tot een *league* zal met 25 a s. een aanvang nemen. Oproeping tot organisatie geschiedt dan weldra.